

DR. MÉSZÁROS ISTVÁN

1910–2006

Dr. h. c Kossuth-díjas címzetes egyetemi tanár, szaporodásbiológus, a mesterséges termékenyítés meghonosítója hazánkban, tudományának iskolateremtő egyénisége. Az Országos Mesterséges Termékenyítő Központ alapítója, első igazgatója, szaporodásbiológiai kutatóbázissá fejlesztője, megyei főállomások vezetője, szaporítóanyag-bank létesítője.

Mészáros István 1910. január 11-én, Újpesten született. Középiskolai tanulmányait (1921–1929) Budapesten végezte. A M. kir. Állatorvosi Főiskolán 1933-ban jeles diplomát szerzett. 1934-ben állatorvosdoktorrá avatták. 1933-tól 1936-ig a szülészeti tanszék és klinikán Hetzel Henrik professzor tanársegédje volt, majd állami állatorvosként egy évig az Országos Állategészségügyi Intézetben dolgozott. 1937-től 1939-ig Nagyléta járási állatorvosa, majd 1939-től 1946-ig a gödöllői járási és a koronauradalom főállatorvosa lett. 1946 decemberében a Földművelésügyi Minisztérium Állattenyésztési és Állategészségügyi Főigazgatóságának főelőadjaként a tenyészbénaóság felszámolásában segített, majd az állattenyésztő gazdaságok állat-egészségügyi felügyelője volt.

1947-ben a mesterséges termékenyítés szervezésére létrehozott bizottságban Mészáros István vezető szerepet vállalt. Megbízták a mesterséges termékenyítés magyarországi bevezetésével. 1964-ben az Országos Állattenyésztési Felügyelő-

ség szervezésekor a Szaporodásbiológiai Főosztály vezetője, majd nyugdíjazásáig a Központi Mesterséges Termékenyítési Főállomás igazgatójaként dolgozott.

Mészáros István vállalt új munkája másfajta gondolkodást kívánt tőle, de hamarosan kibontakoztatta szervezési-logisztikai és vezetési erőit. Tervei, elképzelései szerint építette fel a mesterséges termékenyítés – a maga korában szervezeti formájában, szakmai felkészültségében nemzetközileg is élen járó – országos rendszerét.

A lovak 1947-ben, majd a szarvasmarhák 1948-ban bevezetett mesterséges termékenyítése néhány év alatt polgárjogot nyert, és eredményei csakhamar megmutakoztak. 1952–1953-ban már 120 termékenyítő állomáson mintegy 56 ezer kancát termékenyítettek. A megyékben létesített 16 szarvasmarha-termékenyítő állomáson a hatvanas évekre a tehén- és üszőállomány gyakorlatilag 100 százalékát művi úton inszeminálták. Az ötvenes évek elején a juhok termékenyítése is fellendült, és a módszer alkalmazása az anyaállomány mintegy felére kiterjedt. A sertés mesterséges termékenyítését sikerült úgy előkészítenie, hogy az az igény jelentkezésekor már bevezethető legyen. A széles körben használt mesterséges termékenyítés több száz állatorvosnak adott kenyeret, megélhetést és egyben szakmai elégedettséget, hiszen munkájukat a borjú-, bérány- és csikószaporulat javuló minősége fémjelezte. Csakis a jó eredmény győzhette le a gazdák kezdeti idegenkedését, akik a „nyakkendős bikák” tevékenységét eleinte igencsak bizalmatlanul és gyanakodva figyelték. Mészáros István fáradhatatlan volt. Az ügy érdekében sikerrel lobbizott a kormányzatnál, épített laboratóriumot, termékenyítő állomást, fiókállomást. Megnyert az ügyért lelkesedő fiatalokat, létrehozott elhivatott csapatot, szervezett, oktatott és inszeminátort képezett.

Ezekhez a témákhoz kötődik tudományos munkája is. Éveken át vezette az Állattenyésztési Kutatóintézet szaporodásbiológiai osztályát, ahol a hiányos takarmányozás és a meddőség összefüggéseit vizsgálta. Hazai és külföldi szakelőadásai, egyetemi és továbbképző előadásai, publikációi aktuális problémákkal foglalkoztak, iránymutatóak voltak és a közvetlen gyakorlat igényeit szolgálták. Bölcs házy Kálmán professzorral közösen írta az *Állatorvosi szülészet. 2. Szaporodásbiológia, meddőség, mesterséges termékenyítés* című könyvet.

A termékenyítési központ Remény utcai közössége lelkes kutatógárda volt, ahol kandidátusok, nagydoktorok nőttek ki Mészáros professzor keze alatt. Tevékenységük állandóan bővült, immunogenetikai, vércsoportvizsgáló, mikrobiológiai és kromoszómalaboratórium létesült, és a legkorszerűbb kutatási feltételekkel gazdagodott. Kidolgozták az ondó mélyhűtésének hazai technológiáját. Létrehozták a központi szaporítóanyag-bankot, bekapcsolták az országot a szarvasmarha-tenyésztés nemzetközi vérkeringésébe. Mészáros István

vezetése alatt a főállomás koordinálta a szarvasmarha-embrióátültetés új biotechnikai módszerének gyakorlati bevezetését.

67 éves korában, 1977-ben vonult nyugdíjba.

Mészáros István társadalmi munkája is sokoldalú volt. A Magyar Agrártudományi Egyesület Állatorvosok Társasága szaporodásbiológiai szakosztályának alapítása óta elnöke volt. Tagja volt a MAE Állattenyésztők Társasága elnökségének, az Országos Utódellenőrzési Bizottságnak, az *Acta Veterinaria Hungarica* szerkesztőbizottságának és éveken át elnöke az egyetem államvizgabizottságainak.

Kimagasló, országos intézményt létrehozó és sikeresen működtető munkásságát elismerték. Az MTA Tudományos Minősítő Bizottsága az állatorvos-tudomány kandidátusává nyilvánította, az Állatorvostudományi Egyetem címzetes egyetemi tanára lett (1964). Elsők között kapta a Kiváló Munkás (1949) kitüntetést, 1955-ben Munka Érdemrendet, majd 1963-ban Kossuth-díjat. Nyugállományba vonulásakor a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki. Szakmai elismerését jelzi az Ivanov-émlékérem, az Ujhelyi Imre-émlékérem. Külföldi levelező tagja volt a Milánói Mezőgazdasági Akadémia állattenyésztési tagozatának.

Munkásságának 30 esztendeje egyben a mesterséges termékenyítés hazai története. Precíz tervező, fáradhatatlan, pontos, energikus, töretlen szorgalmú építő, szervező, nyílt, őszinte és következetes vezető volt.

96 évig élt. A gödöllői lokálpatriótát, a város díszpolgárát 2006. május 19-én búcsúztatták a városi temetőben.

Irodalom

Bodai József: Mészáros István dr. igazgató, címzetes egyetemi tanár nyugalomba vonult. *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1978. 33. 1. 61.

Flink Ferenc–Solti László: Dr. Dr. h. c. Mészáros István (1910–2006). *Magyar Állatorvosok Lapja*, 2006. 128. 7. 443.